

פרוטקול מס' 66

מישיבת ועדת החינוך והתרבות
יום רביעי י' באדר ב' התשנ"ז (19.03.1997) שעה 08:30

נכחו:

חברי הוועדה: עמנואל זיסמן - היו"ר

דוד אזולאי
רפאל אלול
שמריהו בן-צור
צבי ויינברג
נעמי חזן
האשם מחאמיד
ואליד צאדק חאג' יחיא
רובי ריבלין

מחזמים:

סגן שר החינוך, התרבות והספורט משה פלד

משרד החינוך, התרבות והספורט:

אורי בורובסקי - עוזר סגן השר
אריק קפלן - יועץ סגן השר
אבי אזולאי - דובר סגן השר
שלמה צודקביץ - מנהל אגף בטחון
נח שלו - סגן ראש מינהל חברה ונוער
יגאל פרסלר - יו"ר ועדת הבדיקה
אפרים יפהר - חבר בוועדת הבדיקה
יוחנן בן יעקב - מרכז ועדת הבדיקה
דני שנער - קצין בטחון של משרד התחבורה,
חבר בוועדת הבדיקה

סנ"צ דורון כהן - מפקד תחנת בית-שאן
סנ"צ שמעון קורן - ראש מדור מבצעים באג"מ
משה קוכנובסקי - סמנכ"ל לתפקידים מיוחדים, משרד הבטחון

עיריית בית שמש:

אלי בן לולו - מ"מ ראש העיר
ד"ר עמי זאבי - מנכ"ל רשת אמי"ת
משה יבלוביץ - מנהל בית ספר פירסט
מיכאל בן לולו - יו"ר ועד הורים בית ספר פירסט

יואב יעקב - החברה להגנת הטבע
ירמי אולמרט - יו"ר ועדת בטחון, מרכז שלטון מקומי
עדנה הירשמן-פרי - מרכז שלטון מקומי
שרון עזריאל - רכז בטחון, מרכז שלטון מקומי
אברהם בן שבת - מכ"ל הסתדרות המורים
אהובה נעמן - דוברת הסתדרות המורים
שי לחמן - יו"ר ארגון ההורים הארצי

מנהלת הוועדה: יהודית גידלי

קצרנית: חנה כהן

סדר היום: הפיגוע בטיול בית-ספר בנהריים.

הפיגוע בטיוול בית ספר בנהריים.

היור עמנואל זיסמן:

בוקר טוב. אני מתכבד לפתוח את ישיבת ועדת החינוך. נושא רצח התלמידות בנהריים נדון עתה בוועדת בדיקה בראשותו של מר יגאל פרסלר, שמונתה על ידי שר החינוך והתרבות. ועדת החינוך תדון היום בנושא הרצח, ותיכנס לאותם תחומים שמותר לה לעסוק בהם מתוקף היותה ועדה פרלמנטרית.

אנו מבקשים לשמוע אם יש נוהלים במשרד החינוך לגבי טיולי תלמידים באיזורים מסוג זה, אם היו שינויים בתחום זה מאז הקמת הממשלה בידי ההנהלה החדשה של המשרד, ואם היה מעקב אחר בתי ספר שביקרו במקום זה.

כאשר נודע לי על הרצח הנפשע והמתועב, קיבלתי החלטה בתיאום עם ראש עיריית בית שמש והמשפחות השכולות, לקיים ביקור תנחומים של ועדת החינוך בבית-שמש ובבתי האבלים. הביקור התקיים בהשתתפות 11 מחברי הוועדה.

אני רואה בביקור בבית ספר פירסט את שיא הביקור. התרשמתי מהאווירה שהיתה בבית הספר, ומהצורה בה צוות המורים והמנהל מטפלים באבל הכבד. מעבר לכאב הגדול, יכול להגרם נזק נוסף לתלמידים באם לא יטפלו בצורה נכונה במקרה, וזה למעשה בין הסיבות שלמענן כינסתי את הוועדה.

אני סמוך ובטוח שהוועדה שבראשה עומד מר פרסלר, תחקור את הנושא בצורה יסודית ותוציא מסקנות, אך כדי לטפל בהיבטים חינוכיים, פסיכולוגיים, חברתיים וציבוריים לא צריך לחכות למסקנות הוועדה.

בביקור בבית הספר פירסט הושמעו דברים קשים נגד סגן השר משה פלד. חבר הכנסת ואליד צאדק אמר דברים קשים ביותר. אני סבור שלא ניתן להטיח האשמות לפני שמלבנים עד תום את הדברים. אני מבקש שהדברים שייאמרו היום, ייאמרו בצורה תרבותית, מרוסנת וכבוד הדדי.

סגן שר החינוך, התרבות והספורט משה פלד:

בתחילת דברי אני רוצה לחזור ולהביע תנחומים למשפחות, השתתפות כנה באבלן הכבד, וברכת החלמה מהירה למורה ולתלמידות הפצועות.

אין לי ריב ומדון עם איש. לא עם בית-הספר, לא עם ההורים, לא עם העיר בית שמש ולא עם העירייה. את דברי ביום הרצח אמרתי מתוך שיקול דעת ולאחר בדיקה יסודית. הדברים לא נאמרו מתוך רצון למצוא אשמים, אלא על מנת להבהיר אי-בהירות שחשתי שקיימת בשטח, מתוך הדברים שנאמרו מיד לאחר הרצח.

דברי בתקשורת לא נאמרו מיחמתי, אלא כתגובה לשאלות שנשאלו על ידי הורים מבית שמש והורים מכל הארץ, ושאלות של התקשורת. יכול להיות ויכוח על העיתוי, אך גם כאן היה לי שיקול דעת מאוד מחושב וקר, לומר את הדברים בעיתוי זה, ולא בעיתוי מאוחר יותר.

אני דוחה בתוקף את הדברים שנאמרו בסיור ועדת החינוך בבית שמש על ידי מספר חברי כנסת נגדי. שמעתי דברים חמורים כאילו "סגן השר רוקד על הדם", בגלל רגישות הבעיה אני סבור שהדברים שנאמרו בסגנון זה הם חסרי אחריות, ונאמרו מתוך פופוליזם ופופולריות זולה. אני מקווה שאחרי ישיבה זו, בה נסביר את כל הנוהלים והתהליכים המסודרים והקפדניים של משרד החינוך, אותם חברי כנסת יחזרו בדבריהם.

אני קובע בצורה שאינה משתמעת לשני פנים: יש הרבה גורמים העובדים עם משרד החינוך בכל הנוגע ליציאת תלמידים לטיולים. יש הרבה פירסום והמלצות של משווקי טיולים, ולגיטימי שכל גוף, אתר, או איזור משווקים עצמם איך שהם רוצים. אך יש רק דבר אחד שמחייב את מערכת החינוך והוא: "חוזר מנכ"ל - טבת התשנ"ז, ינואר 1997", חוזר מיוחד ו' שעוסק בטיולים. רק חוזר זה מחייב. כל מה שמעבר לחוזר זה הוא בחזקת המלצות, רעיונות, הצעות שיווק וכד'. אני מדגיש: הדבר היחידי המחייב מתחילתו ועד סופו הוא חוזר זה.

מדיניות זו אינה מדיניות חדשה, היא המשך של המדיניות הקודמת. החוזר עודכן ונשלה למנהלי בתי הספר בינואר 1997.

היו"ר עמנואל זיסמן:

יש מדיניות של משרד החינוך שבאה לידי ביטוי בחוזר מנכ"ל זה. השאלה אם מאז שהתמנתה לסגן שר החינוך הוספת משהו למדיניות הקודמת.

יש הבדל בין מדיניות לבין ישומה בשטח. יש לנו תחושה שכתוב משהו, אך בפועל נוהגים אחרת.

ראובן ריבלין:

למרות חוזר מנכ"ל זה, בחצי השנה האחרונה ביקרו למעלה מ-50 אלף אנשים בתוכם תלמידים רבים בנהריים.

שמריהו בן-צור:

בחוזרים קודמים מצויין שאפשר לבקר בנהריים, האם בחוזר המנכ"ל החדש מצויין שאסור לבקר בנהריים או במקומות אחרים?

סגן שר החינוך, התרבות והספורט משה פלד:

בחוזר מנכ"ל לא מצויינים שמות מקומות בהם אסור לבקר. החוזר הוא מדיניות, נוהלי עבודה, השקפת עולם. לא מצויינים אתרים ספציפיים, לכן לא כתוב בחוזר שאסור לבקר בנהריים ואסור לעבור את הגבול.

בנהריים יש שתי טריטוריות: טריטוריה אחת ישראלית הנקראת שביל הסכרים, לשם מערכת החינוך מתירה לקיים טיולים. טריטוריה שניה היא ירדנית, נקראת ה"אי" או המובלעת, באיזור זה מערכת החינוך, מתוך הקפדה והחמרה, לא מתירה לטייל.

האי הוא בטריטוריה ירדנית שלאזרחים מותר לבקר בה, אך מערכת החינוך אינה רשאית לבקר שם, כל עוד לא הסתיימו הבידורים והדיונים שערכתי עם מר משה קוכנובסקי, צה"ל והמשטרה.

ועדת החינוך והתרבות
19/03/1997

ראובן ריבלין:

האם היה ידוע למשרד החינוך שלמרות "התורה שבכתב", אלפי תלמידים לא ממלאים אחר הוראות משרד החינוך, ועוברים לצד הירדני כדבר שבשיגרה?

סגן שר החינוך, התרבות והספורט משה פלד:

אני ידעתי על ביקורים של אלפי אזרחים, שמותר להם להיכנס, אך לא ידעתי שתלמידים נכנסים אל האי. עד אותו אירוע אומלל האמנתי שיש משמעת, ושמסודות חינוך מוציאים תלמידים לטיולים מתוך כובד אחריות. אם בתי ספר היו מתאמים את הטיול עם לשכת התיאום, היו יודעים בבירור ובצורה חד משמעית שבשביל הסכרים מותר לטייל, ואילו לאי אסור להיכנס.

יגאל פרסלר:

מוניתי כיושב ראש ועדת הבדיקה של רצח התלמידות בנהריים. חברי הוועדה הם: מר מיכאל גל, ד"ר זן שרון, המשקיפים: עו"ד אפרים יפהר ומר דני שנער ממונה הבטחון של משרד התחבורה. רכז הוועדה הוא מר יוחנן בן יעקב.

אתמול התחלנו בשמיעת העדויות. כל נושא ועדות החקירה והבדיקה מאוד פיקנטי היום וכולם מחפשים אשמים. הוועדה יודעת כבר דבר אחד: מי שאשם ברצח הוא החייל הירדני, ומי שאחראי על האבטחה מחוץ לגבולות מדינת ישראל, היא המדינה המארחת ירדן. משלב זה אנו הולכים אחורה, נבדוק את כל נושא האישורים לטיולים, ונראיין כל מי שקשור לטיול זה. ביקשנו בתקשורת מכל מי שיש לו מידע על טיולי בתי ספר שהיו בנהריים, שיודיע על כך לוועדה.

אני מקווה שתוך שבועיים עד שלושה שבועות נסיים את הבדיקה, נופיע בפני יושב ראש ועדת החינוך ונמסור לו את מימצאי הבדיקה.

שלמה צודקביץ:

הטיולים במערכת החינוך הם חלק מתוכנית הלימודים ומשולבים בתוכנית הלימודים השנתית. הטיול מתוכנן שנה מראש, מערכת הכללים וההוראות מתעדכנת מדי כמה שנים. החחר הקודם הופץ ב- 1992 ושימש עד 1997. אנו נמצאים עתה במהלך החלפת חחר זה בחחר חדש.

הכללים בחחר מנכ"ל מתייחסים גם לצדדים הפדגוגיים והחינוכיים של הטיול, למטרות הטיול, כל הקשור לבעלי התפקידים בטיול, פעולות הכנה לטיול, ביצוע הפעולות בזמן הטיול, הוראות בטיחות, הנחיות בכל מה שקשור לבריאות, הוראות בטחון ועוד נספחים העוזרים לתכנן ולבצע עת הטיול. החלק הבטיחותי והבטחוני בא להבטיח שאף תלמיד לא יפגע במסגרת הטיול.

טיולי בתי הספר מיועדים להיות רק בשיטחי ארץ ישראל. כל מה שקשור לטיולים לחו"ל לא קשור לחחר זה. ישנה מערכת נפרדת של משלחות שמשוגרות לחו"ל המופעלות באמצעות נוהלים אחרים, תחת גורמים אחרים שאינם קשורים לעניין זה.

במידה שמוסד חינוכי רצה בעבר, או ירצה בעתיד להוציא משלחת לחו"ל, התיאום יהיה עם מערכת אחרת שאינה קשורה לטיולי בתי הספר. הדבר נכון גם לגבי מעבר לטאבה, סיני, מעבר שיק חוסיין ועוד.

ועדת החינוך והתרבות
19/03/1997

מאז הסכם השלום עם ירדן יש בנהריים שני חלקים: האחד בטריטוריה ישראלית והוא שטח מדינת ישראל, ועליו אין הגבלות בטיולים. יש חלק שהוא בריבונות ירדנית והגדרתו כמו כל שטח אחר שאינו מדינת ישראל. בעקבות הסכם השלום וההסכם של הוועדה המיוחדת, הותר לאזרחים לבקר בחלק זה בטיולים מקילים, כמו מעבר עם תעודות זהות במקום זרכון, ועוד טיולים אחרים.

פנו אלינו ממערכת החינוך ומגורמים אינטרסנטיים שיש להם עניין כלכלי לאפשר את קיום הטיולים האלה, לאפשר טיולי תלמידים למקום זה. סגן השר הקודם וסגן השר הנוכחי משה פלד, פנו אלי בבקשה לבדוק את האפשרות להסדיר את טיולי מערכת החינוך גם לחלק הירדני של נהריים. מזה שנה וחצי אני עוסק בעבודת מטה עם גורמים שונים, כדי לנסות להסדיר זאת. לצערי לא הצלחנו עד היום להגיע לטיולים שיבטיחו את הבטחון של התלמידים בצד הירדני, אפילו לא את נושא הבטיחות, משום שאפילו במקרה תאונה או נתונים לרצונם הטוב של הירדנים, כי אין אפשרות להגיש עמרה מכוחותינו. לוח הזמנים לפינוי הוא ירדני, ולכן צריך לבקש אישור מהירדנים. כמו כן אנו תלויים במקצועיותם של החיילים הירדנים.

משרד החינוך הוא גוף מונחה: בשטחים באחריות משטרת ישראל, מנחה אותו המשטרה, בשטחים באחריות צה"ל, מנחה אותו הצבא, ובחול"אנו מונחים על ידי השב"כ. היות שלא הצלחנו להסדיר את ההנחיה של השב"כ, ולא הצלחנו להסדיר את נושא הבטחון והבטיחות, לא אישרנו קיום טיולים באיזור זה למרות פניות רבות אלינו.

ראובן ריבלין:

האם הפנת את תשומת לב שר החינוך, או של סגן השר, שלמרות ההנחיה שלכם יש בכל זאת בתי ספר שעוברים לצד הירדני ?

שמריהו בן-צור:

אם כך מתעוררת השאלה מדוע לא אסרתם בכתב, על ביקור בצד הירדני ?

אברהם בן שבת:

האם תוכל לתת דוגמאות של בתי ספר שפנו אליכם בבקשה לבקר באי נהריים ואסרתם עליהם?

שלמה צודקביץ:

השיטה המובנית של ביצוע טיולים מחייבת את מנהל בית הספר לקבל אישור לביצוע הטיול מהלשכה לתיאום וביצוע טיולים. האישור כולל אישור בטחוני שמתאים למציאות ולאיזור בו מבקרים. כל טיול צריך אישור בטחוני כזה. יש טופס בו בתי הספר מפרטים את המקומות אליהם מתכוונים להגיע, ואת הפעילויות בהם רוצים לעסוק. כל טיול מקבל אישור בטחוני לאחר שתואם עם הגורמים האחראים בשטחים בהם יתקיים הטיול.

לאחר שהלישכה לתיאום טיולים אישרה ותיאמה את הטיול הספציפי, לא רשאי אף אחד לשנות את המסלול, כי אחרת הוא אינו סגור מבחינה בטחונית. מי שעושה שינוי חייב להודיע על כך ללשכה לתיאום טיולים, כדי שיבצעו עבורו תיאום חדש.

כל בית ספר שביקש בעבר לבקר בנהריים קיבל תשובה שלילית. הביקור באי, למרות שנעשו הקלות במעבר, מחייב הצגת תעודות זהות. יש סידור לגבי קבוצות מאורגנות בו מכינים מראש רשימה מסודרת עם שמות ומספרי תעודות זהות, ואתראי הקבוצה חותם בשם כולם. את הרשימה מעבירים לנקודת הגבול של המשטרה, וכן גם לבקרה בצד הירדני.

ועדת החינוך והתרבות
19/03/1997

בתי ספר שהיו מעוניינים לבקר באי נהריים והגישו בקשה לכך, קיבלו מלשכת התיאום תשובה שלילית. יש כאלה שכנראה רצו לעקוף את האיסור, הכינו עצמם מראש לביקור בצד הירדני, ובמרמה לא כתבו שהם יבקרו באי, אלא כתבו אתרים דומים באיזור.

משה יבלוביץ:

הוראות משרד החינוך לגבי המקומות בהם ניתן לבקר מטושטשות, ובכך מבלבלים את הציבור.

שלמה צודקביץ:

יש אפשרות שבתי ספר ידעו מראש שאסור להם לבקר באי, ומראש לא כתבו שהם רוצים להגיע לשם, אלא הכינו מראש את הסידורים הדרושים. אפשרות אחרת שמוטלת בספק, שבתי הספר הגיעו למקום, וברגע האחרון עשו שינוי ונכנסו לאי, גם במקרה זה הדבר אסור כי המקום הוא חוץ-לארץ, ולא ניתן במסגרת זו לבקר במקומות שאינם טריטוריה ישראלית.

במחצית השניה של חודש דצמבר האחרון, קיימתי פגישה עם כל מי שנוגע לנושא הבטחון והבטיחות באי נהריים, ויש לו קשר גם לאפשרות להסדיר את הכניסה של מערכת החינוך לאי. בפגישה זו השתתפו גם הגורמים המשוקים את האי נהריים, ושיודעים במפורש שאסור למערכת החינוך לבקר במקום. היה סיכום בו באופן חד משמעי אסרנו את הביקור בצד הירדני, כל עוד לא ניתן לקיים את הסידורים הנדרשים.

בביקורנו במקום הובא לידיעתנו שלמרות שאין אישור להכנס למקום, היו קבוצות תלמידים שנכנסו לאי. מאז הנחנו את הלשכה לתיאום טיולים להקפיד וליידע את המבקשים לטייל באיזור נהריים, על שתי הטריטוריות הקיימות ועל האיסור לבקר באי.

במשרד החינוך יש יחידה קטנה בת 10 פקחים, העוסקת באופן מדגמי בפיקוח על טיולים מן ועד אילת. הנחנו את הפקחים לעשות ביקורים בשטח, כדי לוודא שלא יהיו טיולים לאי.

היו"ר עמנואל זיסמן:

אך גם לאחר סיכום זה שציינת, לנגד עיניך, המשיכו קבוצות תלמידים לבקר באי. חחר מנכ"ל הוא לא דבר מרתיע כדי ליישם את מדיניות המשרד.

שלמה צודקביץ:

אגף הבטחון לא צריך להציב מחסומים, אלא לוודא שהכלים הלגיטימיים שעומדים לרשות משרד החינוך יביאו לכך שלא יקרה שמישהו יעבור. בנוסף לכך עשינו בקרה במקום.

מדצמבר ועד האירוע המצער, ביקרו הפקחים במקום ומצאו ארבעה קבוצות טיולים של מערכת החינוך באיזור זה: שתי קבוצות היו ביציאה מהאי, קבוצה אחת ביקרה באיזור הסכרים המותר לטיולים, וקבוצה אחת התכוונה לבקר באי, והפקחים מנעו זאת.

היו"ר עמנואל זיסמן:

היו גם טיולים לפטרה, האם מאז אותה ישיבה בדצמבר האחרון ידעת על עוד טיולים לירדן?

ועדת החינוך והתרבות
19/03/1997

שלמה צודקביץ:

יתכן שהיו טיולים לירדן, אך לא במסגרת זו, אלא במסגרת נהלים של טיולים לחו"ל.

סגן שר החינוך, התרבות והספורט משה פלד:

בחג חנוכה האחרון התקיים טיול של 1,200 בני נוער של התק"ם לתמנע, אילת ועקבה. הטיול היה מתואם לתמנע, לאילת ואום רשרש. יום הטיול לעקבה לא קיבל את אישור משרד החינוך. יצרתי קשר עם שגריר ישראל בירדן ויועץ ראש הממשלה לטרור, והודעתי שאיני מוכן לקחת אחריות על הטיול, שיעשה תחת אבטחה של משטרת עקבה, שתאבטח שיירה של 5 ק"מ של תלמידים הנוסעים על אופניהם. אמרו לי להפוך את הטיול לטיול פרטי. הודעתי שאם הטיול הוא פרטי, מערכת החינוך אינה מאשרת אותו ועל ההורים לדעת לאן התלמידים נוסעים, ומי מאבטח אותם.

בתנועה הקיבוצית השמיצו אותי על שלא נתתי את האישור, בטענה שאני מתנקם בתנועה הקיבוצית. אני טענתי שאנו עושים זאת מעודף הקפדה של מערכת החינוך ומתוך אחריות אדירה.

שלמה צודקביץ:

מערכת החינוך משגרת בצורה סדירה 1,300 משלחות רשמיות בחסות המשרד לחו"ל, אך לא במסגרת של המערכת שעתה אנו דנים בה. זו מערכת נפרדת הפועלת לפי כללים אחרים ובשיטה שונה.

רפאל אלול:

לא דין טיסה לפולין כביקור בנהריים.

שלמה צודקביץ:

מי שקובע באילו אתרים יבקרו זו המזכירות הפדגוגית, הקובעת את האתרים. משרד החינוך לא אוסר לבקר בטאבה, סיני או במקומות אחרים, אך צריך לתאם זאת בצורה אחרת.

היו"ר עמנואל זיסמן:

ללא קשר עם ועדת הבדיקה, האם לאגף הבטחון יש איזה שהן מסקנות, האם מותר לבתי הספר לבקר בפטרה לדוגמא?

שלמה צודקביץ:

יש מערכת מסודרת וכל מנהל בית ספר יודע, שכדי לצאת לפטרה הוא פונה אליה. אם יש לכך צידוק ומנהל המחוז ימצא שהטיול אכן משרת את יעדי משרד החינוך, ואת הקשר בין המדינות, מנהל המחוז יאשר את הטיול ומערכת אחרת במשרד החינוך תסדיר את הטיול.

נעמי חזן:

נאמר שישנם עשרה פקחי טיולים. כמה מפקחים היו בנהריים בחודשיים האחרונים?

ועדת החינוך והתרבות
19/03/1997

שלמה צודקביץ:

הפקחים היו באי נהריים ובמהלך הסיור שלהם מצאו ארבע קבוצות טיולים של מערכת החינוך באיזור, ועל כך יש דו"ח.

נעמי חזן:

מה נעשה נגד אותן קבוצות שהפרו את הוראות משרד החינוך?

שלמה צודקביץ:

לגבי שתי הקבוצות שחצו את הגבול הועבר דיווח למנהל בית הספר ולנגועים בדבר.

צבי ויינברג:

אני מרגיש ריח של מנטליות, המחיר לי את דבריו של יצחק רבין ז"ל לקציני צה"ל, שמי שאומר "יהיה בסדר", כלומר, לא יהיה בסדר. גם בוועדת שמגר שחקרה את רצח יצחק רבין ז"ל, השב"כ הטיל את האחריות על המשטרה, ולהיפך.

לדאבוני עולים גם כאן אותם הצלילים. אני מקווה שמחקירה זו של עוד אסון, שיש בו ריח של מנטליות של "יהיה בסדר", המדינה תלמד לקחים שאי אפשר לעבור על כך לסדר היום, על רשלנות שמביאה לאסון.

אלי בן לולו:

יש עת לתמיכה ועת לביקורת. העיר בית שמש, בית הספר פירסט והתלמידים נמצאים באבל כבד, בחרדה ובקשיים, מן הראוי היה לדחות את ישיבת הוועדה עד תום ימי האבל, כך גם לגבי ועדת הבדיקה. במקום שמנהל בית הספר יהיה משוחרר לטפל בשבע המשפחות השכולות ובתלמידות, בית הספר עתה עזוב.

הביקורת שנאמרה על ידי גורמים בכירים, עוד בזמן שהגופות היו מוטלות בשטח, היתה מיותרת לחלוטין. לא צריך היה להזמין לוועדה זו את בית הספר ולא את הפיקוח במשרד החינוך. היה צריך לזמן את ראש הממשלה, שר הבטחון ושר החוץ שיענו אם מותר להיכנס לירדן אם לאו, אם יש מדיניות של שלום אם לא, אם יש עידוד לטייל במקומות אלה אם לא.

טעות להיטפל לבית הספר ולגורמים קטנים במערכת. היכן היה קצין הבטחון של משרד החינוך כאשר למעלה מ-50 אלף תלמידים מכיתות א' עד י"ב ביקרו באי.

סגן שר החינוך מר משה פלד מצא לנכון שעתיים לאחר האסון, כאשר כולם היו המומים, להפנות את החיצים כלפי בית הספר וכלפי העיר בית שמש, ובעצם לשכוח שהיה זה מחבל בן עוולה שעשה את המעשה הנורא הזה. באותה אמירה של סגן השר הופנו למעשה כל ההורים לחפש את האשם בבית הספר.

אני מבקש לצטט הודעה לעיתונות של סגן שר החינוך מ-22.10.1996, לאחר ביקורו בנהריים: "תלמידים מישראל יורשו לסייר באתר נהריים שביריבונות ירדנית, תלמידים ממערכת החינוך בישראל יוכלו לבקר בתחנת הכח בנהריים, הפועלת על קרקע ישראלית ובריבונות ירדנית, במסגרת הסיורים לציון 100 שנות ציונות. לאתר מפעל החשמל יש חשיבות הסטורית רבה וחשוב ביותר לתלמידים מישראל לסייר במקום ולהתרשם ממנו. סגן השר הורה לאחראי על הבטחון במשרד החינוך להשלים את כל הסיורים המתאימים על מנת לאפשר למשלחות תלמידים להגיע למקום".

ועדת החינוך והתרבות
19/03/1997

עוד נכתב בהודעה: "חבר הכנסת משה פלד אמר שתחנת הכח בנהריים היא חלק בלתי נפרד מסיפור ישובה של ארץ ישראל בעת החדשה, ומחזון הקמתה של המדינה היהודית בארץ ישראל. ההכרות של בני הנוער והמגע הישיר עם המקום ההיסטורי, יתרמו רבות בשנת ה-100 לקונגרס הציוני הראשון".

יש לי עוד מסמכים שאני שומר לעצמי ואפרסם אותם כשאמצא לנכון.

ראובן ריבלין:

באמירה זו ישנה נימה של איום. אם יש לך מסמכים תקרא אותם עתה.

אלי בן לולו:

לא הוצא איסור מפורש על ביקור בנהריים. אין אף חחר האוסר את הביקור שם.

סגן שר החינוך, התרבות והספורט משה פלד:

חחר המנכ"ל מינואר 1997 הוא המסמך האוסר על כך.

אלי בן לולו:

צר לי שבבקבות הדברים הלא אחראיים שנאמרו בתקשורת, ועל החיצים שהופנו כלפי הנהלת בית הספר. אחת המשפחות האבלות אמרה לשר החינוך: "שלא יקרה שוב שהש.ג. ישלם בראשו, אם תיפול שערה משערות מישהו מבית הספר, כל המשפחות השכולות תלכנה להפגין בכנסת".

אני מבקש שהוועדה תשבח את המורות שחרפו את נפשן והגנו בגופן על התלמידות.

ביום ההלוויה אמר לי שר הבטחון: "אני לא מבין איך מדינת ישראל, משטרת ישראל, צבא הגנה לישראל מאפשרים ומעודדים לקיים שם ביקורים". אם כך יש להזמין את כל הגורמים האלה לכאן כדי שיענו על הרבה מאוד תמיהות, כמו מדוע השוטרים המוצבים במעבר לא מנעו את כניסת התלמידים.

בידי חחר מ-10.03.1997 של מינהל החברה והנוער מחוז ירושלים במשרד החינוך והתרבות. במסגרת הסיורים למדריכים "ציונות על גלגלים", הומלץ הסיור: "סיור באוטובוס באי השלום, במפעלי המים והחשמל בנהריים, או סיור רגלי לסכר הירמון".

רפאל אלול:

מי חתום על החחר ?

אלי בן לולו:

משרד החינוך מחוז ירושלים.

מכל הדברים שנאמרו בתקשורת על ידי גורמים מוסמכים, יוצא שדנים למעשה את הקורבן ולא את הרוצח.

ועדת החינוך והתרבות
19/03/1997

היו"ר עמנואל זיסמן:

זו אולי תחושה סובייקטיבית שלך. לא ברוח זו הצגתי את הדברים בתחילת הדיון, וכך לא התבטאנו וסיכמנו בסיור שהיה בבית שמש.

בבית שמש התחוללו תמורות בלתי רגילות. הולכת ונבנית שם חברה בריאה וערכית. אנו מודעים להשקעה החברתית, חינוכית וציבורית המושקעת בעיר. אנו לא ניתן לפגוע בעיר ובפרנסיה, וכן לא במורים ובתלמידים. יחד עם זאת צריך לבדוק, ללמוד את הדברים ולהפיק לקחים, חו מסרת הדיון היום.

רפאל אלול:

הדיון היום לא נועד להחליף את ועדת הבדיקה בראשותו של מר יגאל פרסלר, היושב בדיון זה ושומע את כל השאלות המועלות כאן.

לגבי משרד החינוך נהריים היא חוץ לארץ, מעניין אם כך לדעת, אם יש גזירה שווה לנסיעה לפולין, או נסיעה לחו"ל בגבול ישראל בעידן שלום.

היו"ר עמנואל זיסמן:

מאחר ואיש לא העלה על הדעת שיכול להיות משהו בלתי צפוי, המונים ביקרו באופן רצוף ושוטף במקום. אנו רוצים לדעת איך זה ימשך בעתיד ולא רק לבדוק את הנושא הספציפי. מקרה כזה עלול להתרחש גם בפטרה ובעוד מקומות. השאלה שאנו צריכים לבדוק היא איך משרד החינוך פועל למען יישום החלטותיו בשטח, כדי שההוראות לא תשארנה רק בחריים.

עמי זאבי:

ברשת אמי"ת יש 34 מוסדות חינוך וביחד עם עיריית בית שמש אנו מנהלים את בית ספר פירסט.

אני משבח את ביקור ועדת החינוך בבית הספר, כי היתה זו ההזדמנות הראשונה בה בית הספר יכל לומר את דברו לאחר שהושמך. באותו ביקור אמרתי שאני מגנה את דברי סגן שר החינוך משה פלז על העיתוי בו נאמרו, ובשעה שהגופות עדיין מונחות לפנינו לא היה צריך לומר את הדברים, מאחר שמנהל בית הספר, ראש העיר ואנוכי היינו בסכנת ליני', אם תושבי בית שמש לא היו כפי שהם.

מנהל בית הספר הופיע אתמול בפני ועדת הבדיקה, והוגש לוועדה תיק מסודר בנושא.

צריכים לחשוב איך נוהג "המנהל הסביר", שחי לפי חרי מנכ"ל. בחר מנכ"ל נ"ו 3 סעיף 118 יש עידוד לבקר באיזור נהריים. הסיור כולל צפיה באיזור במסגרת תוכניות ופעילויות של מחיאון בית הרופא ומנחמיה. יוצא איפה שהסיור לנהריים הוגדר כמחיאון.

מההודעה לעיתונות שהקריא מר אלי בן לולו נאמר במפורש: "תלמידים מישראל יורשו לבקר באתר נהריים שבריבונות ירדנית".

אבי אזולאי:

נאמר בלשון עתיד "יורשו". זוהי הודעה לעיתונות ולא חוזר מנכ"ל שמחייב.

ועדת החינוך והתרבות
19/03/1997

עמי זאבי:

המנהל הסביר אינו עורך דין. סגן השר הורה אחר כך לאחראי לבטחון במשרד החינוך להסדיר את הסידורים, אך בתי הספר לא קיבלו שום הודעה כתובה, שעד שיושלמו הסידורים אסור להם לבקר בנהריים.

ברור היום מעל לכל ספק, דבר שלא היה ברור ביום חמישי, כאשר סגן השר אמר שיש בכתובים שהופצו לבתי הספר הוראה לא לבקר במקום, שלא נשלחה הודעה כזו לבתי הספר.

סגן שר החינוך, התרבות והספורט משה פלד:

לא אמרתי שההודעה נשלחה לבתי הספר, אמרתי שמשרד החינוך אינו מאשר טיולים לאי. אגף הבטחון במשרד החינוך אינו עובד עם בתי הספר, אלא עם לשכות תיאום טיולים ולהם הוא הורה שאין אישור להכנס לאי.

עמי זאבי:

המנהל הסביר דאג להנחות את רכו הטיולים, ונתן את ביצוע הטיול לגוף מורשה מטעם משרד החינוך. "שדמות מחולה" שביצע את הטיול עבור בית הספר הוא גוף מורשה מטעם משרד החינוך ומופיע בחוזר מנכ"ל מיוחד מט"ז אייר התשנ"ז - 1996.

יתרה מזו, בחג סוכות האחרון היה מנהל בית הספר בכנס מנהלים תחת הכותרת "100 שנות ציונות". בכנס זה הפיץ משרד החינוך חוברת בשם "מים, אדם וחשמל בעמק הירדן". בחוברת זו מומלצים מסלולים באיזור עמק הירדן ועמק חרוד. בע"מ 19 מפורט המסלול: כביש גולדה, נחל חגי, תצפית לגשר, ונהריים. המנהל הסביר לא יודע שנהריים זו, היא בטריטוריה ירדנית, מה עוד שהיה חוזר שאומר שמותר לתלמידים לבקר באי.

נשמעה טענה כאילו בית הספר נענה לגורמים משווקים. "שדמות מחולה" הוא לא גוף שיווקי, אלא גוף מומלץ על ידי משרד החינוך, שאותו משרד החינוך היה צריך לייצע באיסור שחל לבקר בנהריים הירדנית.

בחוזה "שדמות מחולה" לבתי הספר מופיע מסלול באיזור "גשר הישנה - נהריים", בניגוד לטיול שמומלץ על ידם בגשר אדם, המופיע באותו חוזר ולידו כתוב: "כפוף לאישור בטחוני מיוחד", לגבי גשר הישנה ונהריים אין שום הערה. גם כאן המנהל מבין שבגשר אדם צריך אישור בטחוני, ואילו בנהריים לא צריך אישור.

בפירוט רשמיים של משרד החינוך מעודדים מנהלים בכנסים ובחזרים לבקר במקום, ומגדירים זאת כערכים חשובים לציונות ולשלום. כולנו רוצים לטפח את נושא השלום, ובתי הספר הממלכתיים דתיים מואשמים לעיתים שהם בצד השני. אנו רוצים לטפח את השלום, ובהמלצת משרד החינוך ביקרו תלמידינו באי השלום.

הסתדרות המורים מפיצה את העיתון "שיעור חופשי" ל- 100 אלף מורים ומנהלים. בעיתון זה צוטט סגן שר החינוך משה פלד: "התלמידים בישראל יוכלו לבקר בתחנת הכח בנהריים שפועלת על קרקע ישראלית בריבונות ירדנית", כלומר הובהר שזהו סטטוס מיוחד, ורצוי מבחינה חינוכית לבקר שם.

על סמך כל זה, שבועיים לפני כן, ביקרו הבנים של בית ספר באותו מקום, ובגלל שהיה יום גשום המליצה מדרשת "שדמות מחולה" לטייל בנהריים. לאחר הטיול המליץ מפקד הטיול למנהל בית הספר על המקום. פנינו למדרשה והתבקשנו להעביר בפקס את מספרי הזהות של כל התלמידות, כדי להכין אישורי כניסה. יש לזכור שבית הספר היה מצוייד באישור בטחוני כדת וכדין.

שמעון קורן:

יש נוהל משותף למשטרת ישראל, המרכז לתיאום טיולים והצבא לגבי טיולים. הבקשה, ההליך והשיטה פועלים משנת 1993 בצורה מסודרת.

ישנם איזורי אחריות שונים: איזור 1 הוא באחריות צה"ל, כמו איזור קווי העימות והשטחים ביהודה ושומרון. איזורים 2 ו-3 הם איזורים באחריות משטרת ישראל. איזור 2 מאובטח יותר מאיזור 3 הכולל את גוש דן שמאובטח פחות.

על פי שיטה זו מוגשת בקשה על ידי בית הספר, המשוק או כל אחד אחר למרכז לתיאום טיולים או לתחנת המשטרה, אם הטיול הוא במקום התחנה. המרכז מגיש לנו את הבקשה ואם יש למשטרה סייגים, תנאים וכד' אנו מעבירים למרכז את התנאים, והטיול מתבצע בתנאים שקבעה משטרת ישראל. כמו כן אנו מאשרים את מקומות הלילה, ומפקחים על לינה המתבצעת בתחום אחריות משטרת ישראל.

נעמי חזן:

האם הייתם ערים לעובדה שמשרד החינוך אסר כניסת תלמידים לאי?

שמעון קורן:

משטרת ישראל לא קיבלה הנחיה בעניין זה. איזור האי הוא באחריות צה"ל.

דורון כהן:

תפקיד השוטרים במעבר הגבול הוא למנוע מעבר של אנשים שיש להם צו איסור יציאה מהארץ. כל אדם אחר שעשה את כל הפרוצדורה שאינה מעניינה של משטרת ישראל, רשאי להכנס לאי.

לגבי תלמידים אין שום מסמך מסודר האוסר כניסתם למקום.

נציג משרד החינוך ביקר במעבר הגבול בנהריים ומנע כניסתם של אוטובוס או שניים לאי. אותו נציג שאל את השוטרת במעבר מדוע אינה אוסרת את כניסתם לאי, והתשובה לכך היא שאין למשטרת ישראל שום נוהל או הנחיה כתובה, המחייבת לא לאפשר לתלמידים כניסה לאי. אי לכך אנו לא יכולים למנוע מאותם תלמידים להיכנס לאי נהריים.

במקרה הנ"ל הציעה השוטרת לנציג משרד החינוך שיפנה באמצעות משטרת העמקים למטה הארצי, כדי להוציא הנחיה ארצית. ככל הידוע לי לא היתה פניה כזו.

ראובן ריבלין:

האם משרד הבטחון היה ער לכך שאם יש נפגעים בנהריים הירדנית, אין אפשרות לחלצם, ולא משנה כיצד נפגעו?

ועדת החינוך והתרבות
19/03/1997

משה קוכנובסקי:

השטח הוא בריבונות ירדנית, והמאפיין אותו שיש אפשרות לבעלי הקרקע, עובדיהם ומחמניהם - וכל המבקרים באי הם מחמניהם, להיכנס ללא מגבלות לשטח, אך השטח הוא חלק מטריטוריה ירדנית וכל מי שנכנס לשם שם מבטחו במדינה המארחת.

ראובן ריבלין:

האם יש שם שלט המבהיר למטיילים שם, שהם נכנסים לשטח ירדני ועחבים כל אחריות של מדינת ישראל על כל המשתמע מכך?

משה קוכנובסקי:

כל מי שנכנס לאי רואה בעליל שהוא נכנס לטריטוריה ירדנית, כיוון שמעבר למחסום המשטרה יש מחסום ירדני, מונפים שם דגלי ירדן ונמצאים שם חיילים ירדנים. לכל בר דעת ברור שהוא נכנס לטריטוריה ירדנית.

ירמי אולמרט:

אני מבקש למסור בשם כל ראשי הרשויות המקומיות תנחומים למשפחות השכולות, לתושבי בית שמש ולעיריה.

חזר המנכ"ל מונח במשרדי, ולכאורה כל מי שמקפיד עליו עד הסוף, פועל כשורה, משום שיש בו הנחיות ברורות בשורה ארוכה של פרטים ונושאים.

אם היו בודקים מדגם מייצג של ראשי הרשויות, אם הם מכירים את הפרטים בחר זה, לבטח היו נכשלים בו.

ביקשתי לבדוק את כל תיאומי הטיולים שנעשו בשנה האחרונה בבית הספר שבתחום הרשות שלי. באחד הטיולים ביקש בית הספר לבקר בנהריים, מרכז תיאום טיולים כתב בצורה ברורה שהטיול לא מאושר.

איני מתייחס כרגע בדברי בכל צורה שהיא לטיול הטראגי שהיה, אך לכאורה אם לוקחים את טופס התיאום ופועלים על פיו, לא יהיה מצב בו תלמידים יוכלו לבקר בנהריים הירדנית.

מה ששמענו עתה מנציגי המשטרה, בא לחדד את הפער בין הנוהלים הכתובים למציאות. יש מצב בו אין היתר לבקר במקום מסויים, אך למשטרת ישראל אין הנחיה ברורה לבקש מבעל טיול את טופס התיאום שלו, ולבדוק אם אכן מותר לו לבקר באותו מקום, אם לאו.

יכול להיות מצב שכל הנוהל מצויין, ונעשו כל התיאומים אך בכל זאת נכנסים למקום, דבר שכנראה קרה בפועל, שאלפי תלמידים נכנסו לאתר זה.

מיד לאחר המקרה שוחחתי עם אנשי אגף הבטחון במשרד החינוך, לגבש את לקח שמשמעותו איך נטפל להבא במקרים שחושבים שהם לא יכולים להיות, כמו מקרים של משוגעים שמאבדים שליטה ויורים, דבר שיכול להיות גם בטיולים לחו"ל.

ועדת החינוך והתרבות
19/03/1997

בחוחר המנכ"ל יש הרבה ניסוחים בכל מיני תחומים ונושאים. לאור אי הבהירות שקיימת צריך להכין מסמך כלשהו שיצור חיבור בין הנוהל העוסק בטיולים ובין אותם נוהלים נוספים המצויים על מדפיו של משרד החינוך, כדי שמנהל בית ספר שלוקח את החוחר ומתכנן טיול יידע שכאן יש לו את כל "האורים ותומים".

יש במשרד החינוך מושג הנקרא "חוחר שכפול", שמופץ מדי פעם, בניגוד לחוחר מנכ"ל היוצא בתדירות נמוכה. בתחום הטיולים יש דינמיקה רבה, ויש לעדכן ולרענן את ההנחיות לגביהם בכל שנה. המלצתי שאותן מגבלות ספציפיות כמו יציאה לעקבה, פטרה, נהריים וטאבה יופיעו בחוחר משוכפל שיתן לכולם תמונה בהירה. זהו לקח הניתן להיעשות בפשטות.

קיימים נהלים נפרדים לגבי טיולים בארץ וטיולים בחו"ל, יש להוציא מסמך אחד שיהיה מסמך מסכם, כדי שהנהלים יהיו בהירים.

סגן שר החינוך, התרבות והספורט משה פלד:

את עיתוני הסתדרות המורים ואת ההודעות לעיתונות זוכרים, אך את חוחר המנכ"ל שהוא המחייב לא זוכרים.

ירמי אולמרט:

אני ממליץ למשרד החינוך לשקול להטיל על אבטחת מוסדות החינוך מטלה נוספת, שבעת הבדיקות והביקורות שהם עושים, יבחנו את ההכרה של הממונים על בתי הספר את חוחר המנכ"ל בנושא בטחון ובטיחות בטיולים. כלי זה של נוהלים קיים מימלא, והוא לא מערכת ארגונית חדשה. המערכת קיימת, צריך רק ליצור איחוד בין פרסום ההודאות לבין מימושו בשטח.

אברהם בן שבת:

ביום שישי בבוקר ביקרתי בבית ספר פירסט, ונתקלתי בחדר מורים אפוף תחושה של אבל כבד, בין המורים היו גם המורים שליוו את הטיול, ומילאו משימה לאומית במסגרת התוכנית "100 שנות ציונות", ומצד שני עשו נסיון לבנות גשר לשלום.

הסתדרות המורים מצאה לנכון לפרסם את הצהרת סגן שר החינוך בעתון "שיעור חופשי" מדצמבר 1996 שם נכתב: "נהריים - התלמידים יוכלו לבקר בתחנת הכח בנהריים שפועלת על קרקע ישראלית בריבונות ירדנית. הביקורים יהיו לציון 100 שנים לציונות", כך הודיע סגן שר החינוך משה פלד. האחראי על הבטחון הונחה להשלים סידורי בטחון נדרשים.

מונח לפני מסלול טיולים שהופץ להורים באחד מבתי הספר, בו מצויין במפורש "נהריים".

המורים יצאו במשימה חינוכית חשובה מאוד וסוככו בגופם על התלמידים. צילצלו אלי עשרות מנהלי בתי ספר שהזדעזעו מהאמירות שרואות בהם בבחינת אשמים, ומספרים שהם היו באתר, הודיעו על כך להורים, עברו בנקודת המשטרה ואף אחד לא אמר להם שזה אסור. אפילו המנהל הזהיר יכול להבין שזו מדיניות ברורה של משרד החינוך, לעודד את התלמידים והמורים לקיים את הנושאים האלה.

שלמה צודקביץ:

מדוע הטיול לא תואם בטופס תיאום טיולים?

ועדת החינוך והתרבות
19/03/1997

היו"ר עמנואל זיסמן:

ברור שחוזר המנכ"ל לא קויים, אך לא נעשה כל שהיה צריך להיעשות על מנת שיקויים. המשטרה, הסתדרות המורים, מנהל בתי הספר וההורים ידעו על הנוהג לקיים טיולים לאתר זה, ואילו סגן השר מדבר על כך שלא קויימו הנוהלים.

סגן שר החינוך, התרבות והספורט משה פלד:

בתי הספר תיאמו את הטיול עם לשכת תיאום טיולים, אך לא נכתב בטופס התיאום נהריים. בית הספר לא ביקש להיות שם.

היו"ר עמנואל זיסמן:

מסתבר שהסמכותיות של משרד החינוך בנושא זה התרופפה כבר מזמן.

סגן שר החינוך, התרבות והספורט משה פלד:

על פי טופס הבקשה של בית ספר פירסט בלשכת התיאום, בית הספר היה אמור להיות באותו יום בקרני חיטים.

היו"ר עמנואל זיסמן:

על ידי חוזר מנכ"ל משרד החינוך מכוסה פורמלית אך אינו מכוסה מעשית ומוסרית. התברר מעל לכל ספק שבאופן חופשי וללא כל הגבלה, כל בית ספר שרצה להגיע למקום זה, הגיע ללא כל בעיה. אפילו המשטרה אומרת שלא מנעה את הכניסה לאתר, משום שלא היתה שום הנחיה למנוע זאת.

האחראי על הבטחון היה צריך להתריע בפניך שהנוהל לא מתקיים, והיית צריך למנוע את התופעה. אך אי אפשר היה לצפות שמקרה כזה יקרה, אם יש שלום עם המדינה הידידותית ביותר לישראל, ומבקרים שם אזרחים מכל שכבות האוכלוסיה.

סגן שר החינוך, התרבות והספורט משה פלד:

אתה כיושב ראש ועדת החינוך נותן לגיטימציה לא לקיים נוהלים והוראות. בית ספר שביקש לבקר באתר לא הורשה לבקר שם, אך היו בתי ספר שעקפו את הנוהל ולא ביקשו.

אברהם בן שבת:

יושבים בכנסים של משרד החינוך אלפי מורים ומנהלים, שמשוחחים ביניהם ומתכננים יחד טיולים לאותו איזור, ורואים בכך משימה חינוכית ולאומית. המחדל הגדול הוא שכולם ראו ש-50 אלף תלמידים מבקרים באתר, אך משרד החינוך לא מנע מהם לעשות זאת.

סגן שר החינוך, התרבות והספורט משה פלד:

מדובר ב-50 אלף אזרחים שביקרו באתר ולאזרחים מותר לבקר שם.

אברהם בן שבת:

מנהל בית ספר מעביר להורים לפני הטיול את המסלול המדוייק של הטיול רק לאחר שקיבל את האישורים לכך, הוא אינו יכול להודיע להורים על מסלול מסויים בלי שיש לו אישורים לכך.

ועדת החינוך והתרבות
19/03/1997

שי לחמן:

מהדיון כאן עולה תמונה קשה וחמורה הרבה יותר ממה ששיערנו לפני הדיון. אנו רואים כאן תופעה של הוראות סותרות, בלבול, מבוכה והטלת אשמה בין הגורמים השונים במערכת. רואים כאן פער עצום בין הוראות ונוהלים של משרד החינוך, לבין המציאות בשטח.

המציאות בתקופה האחרונה מוכיחה ומראה שכל ההוראות והנהלים אם היו כאלה לא התבצעו לחלוטין. עובדה היא שאלפי תלמידים, ולא רק בית ספר אחד ביקרו במקום. סגני מר אלישע סולמי הוא יושב ראש ועד הורים בבית ספר עירוני ט' בתל אביב, הוא ליווה אישית טיול כזה לאתר לפני שבועיים. מסתבר שעשרות טיולים כאלה יצאו לשם.

נציגי המשטרה המופקדים על מעבר הגבול, אומרים חד משמעית שלא היתה להם שום הנחיה כתובה לאסור על טיולי תלמידים לאתר. גם ועדי הורים, מורים ומנהלים לא ידעו על האיסור.

נעמי חזן:

האם המשטרה לא קיבלה על כך שום הנחיה, לא בכתב ולא בעל פה ?

דורון כהן:

אין שום הנחיה של משרד החינוך למשטרה לאסור על תלמידים להיכנס.

שי לחמן:

חחרי מנכ"ל אינם מקויימים בהרבה מקרים, ומנהלים רבים מתעלמים מהם. בנושאים רבים כמו גם תשלומי הורים, גביות וכד' הדברים אינם מתבצעים בשטח.

אם היינו מקיימים סקר בין מנהלי בתי הספר לגבי חחר מנכ"ל, ההוראות והנחיות המפורשות לגבי אישור ובטיחות טיולים, עשרות אחוזים לא היו יודעים את ההנחיות האלה לאשורן.

קיים פער עצום בין חחרי מנכ"ל, ההוראות והנחיות בחחרי שיכפול, למה שמתבצע בשטח. משרד החינוך חייב להפעיל בקרה ואכיפה, ולא יתכן שיצאו ידי חובה בפרסום חחר מנכ"ל, מה עוד שבידיעתם אינו מתבצע בשטח. יש גם הוראות וחחרים סותרים, שנאמר שהתפרסמו ולא התפרסמו בכלל.

יש לנו אמון מלא בוועדת הבדיקה שמונתה, מבחינת הרכב האנשים בה. אני פונה לסגן שר החינוך וליושב ראש ועדת הבדיקה לצרף לאלתר נציג של ועד ההורים, ולו כמשקיף. לא יעלה על הדעת שבבדיקת האסון הנורא הזה לא יהיה ייצוג לארגון ההורים.

בשנים הקודמות התקיימו בוועדת החינוך דיונים בנוגע לטיולים. נושא זה הוא נושא כאוב ותחום פרץ. אני מבקש שלאחר שוועדת הבדיקה תגיש את מסקנותיה, תקיים ועדת החינוך דיון מיוחד בנושא הטיולים.

ועדת החינוך והתרבות
19/03/1997

מיכאל בן לולו:

לדברי סגן שר החינוך משה פלד הוא אמר את דבריו ביום האסון מתוך "שיקול דעת קר ומחושב", אני מוסיף לכך מוטעה. לצערי הוא עדיין דבק בגירסה זו, נחוץ לו אומץ לב ציבורי כדי לקום ולהתנצל קודם כל בפני ההורים ובפני הנהלת בית הספר. אני עצמי מנעתי בגופי מהורים נזעמים מלעשות ליניץ ומסע הפחדה נגד המורים וההנהלה. נעשה על ידי סגן שר החינוך דבר בלתי אחראי, ומן הראוי שיקום עתה ויתנצל.

בכך שסגן השר לא בא לערוך ביקור תנחומים בבית שמש, הוא הביע את המבוכה והרגשת אי הנעימות שהיתה לו. התנצלותו רק תוסיף כבוד למעמדו כסגן שר.

האווירה בקרב ההורים בבית שמש קשה, החיצים מופנים שלא בצדק כלפי בית הספר, המורים וההנהלה. אנו עושים הכל כדי להרגיע את המשפחות השכולות, ובמיוחד משפחה אחת שרוצה לעשות הכל כנגד האשמים, ומפנה אצבע מאשימה כלפי הנהלת בית הספר, וכל זאת בעקבות דבריו של סגן השר.

אני סבור שסגן השר חייב לפנות לתקשורת, באותה להיטות שאיפיינה אותו ביום הרצח ויתנצל, כדי שלא יעשה עוול למורים וההנהלה.

שלמה צודקביץ:

אין שום עבירה בחוק על יציאה לחו"ל. משרד החינוך החמיד עם עצמו ובמסגרת מאורגנת רשמית של יציאת תלמידים לחו"ל הטיל הגבלות, ומהווה גורם מתאם עם גורמי בטחון בארץ ובחו"ל.

שמריהו בן-צור:

מדוע לא כתבתם במפורש את כל המקומות בהם אסור לבקר?

שלמה צודקביץ:

יש מקומות בחו"ל שיייתכן מאוד שאם נבקש לבקר בהם ייאמר לנו שאסור לצאת לשם. זה נכון לגבי כל סיור מסודר של מערכת החינוך בחו"ל, ונכון גם לגבי האי נהריים. אם בתי הספר לא כותבים שברצונם להיות שם, אנו לא יכולים להטיל הגבלות ולא יכולים לבדוק את כוונותיהם.

יידענו את נציג המשטרה המקומית בנהריים לגבי איסור כניסת תלמידים לאי, אך לא הודענו זאת בכתב, כי מי שממונה על שטח זה הוא צה"ל.

שמריהו בן-צור:

אם היית כותב משפט אחד בלבד, אפשר היה למנוע את הרצח. אתה מגלגל את האשמה על משהו אחר שגם הוא אשם, כי גם צה"ל וגם המשטרה אשמים.

שלמה צודקביץ:

האחריות לבטחון באיזור זה היא על צה"ל. המפקד המקומי ישב איתנו בדיון והסיכום נעשה על דעתו. אני חוזר, למשטרת ישראל לא הוצאנו שום הוראה בכתב, אלא רק למשתתפים באותו דיון ולמי שצריך לתאם את הטיוולים.

ועדת החינוך והתרבות
19/03/1997

ואליד צאדק חאג' יחיא:

יש בלבול רב ומעין לגיטימציה להפרת חוק, שאם היו תלמידים ומורים שביקרו באתר ולא נענשו, זה עודד אחרים לבקר שם, וגרם ליותר בלבול.

התבטאתי בקול ישראל שסגן השר משה פלד "רוקד על הדם", אמרתי את הדברים האלה מתוך תחושה כבדה, כאשר ראיתי את חדר המורים ואת החרדה שאחזה בהם, כאשר לא ידעו מי נפגע ומי לא. כשסגן שר החינוך באותן שעות ביקר את המערכת, שמן הראוי היה לחזק אותה ולתמוך בה, ראיתי לנכון לגנות את אותה התנהגות.

איני אוהב דם ולא רוצה להשתמש בדם, אמרתי את הדברים ברגעים של כעס חעם ואני חחר בי מן הביסוי הזה, אך אני עדיין עומד על כך שההתבטאות של סגן השר לא היתה במקומה, מה גם שסגן השר עדיין איתן בדעתו ולא מצא לנכון להתנצל.

שמריהו בו-צור:

מצוי בידי חחר המנהל הכללי חשון תשנ"ו שם מצויין בפירוש סיור מודרך באיזור נהריים.

יש בידי חחר שהופץ על ידי משרד החינוך והתרבות, מינהלת חברה ונוער האגף לשירותי חינוך בו כתוב מסלול ותצפית לגשר בנהריים.

יש בידי הצעה של אכסניות נוער לטיול בגליל לכיתות ז', מ- 16.2.1997 בו כתוב: "כניסה לנהריים".

בחחר מנכ"ל שמשד החינוך הציג עתה בוועדה ועליו מתבסס סגן השר, לא כתוב בפירוש ולא נאסרה כניסתם של תלמידים לנהריים. בכך שלא נכתב במפורש שהכניסה לנהריים אסורה לתלמידי מערכת החינוך, הוצב מכשול בפני המנהלים והמורים.

יש לציין שמדובר בבית ספר, מורים ומנהל מעולים ביותר ומערכת חינוך שזינקה קדימה. בגלל שלא נכתב משפט אחד האוסר כניסה לאתר, נגרם האסון הנורא שאשפר היה למנוע אותו.

בית הספר הלך בתום לב כדי לקדם את נושא השלום, וכדי לקשור קשרים עם ירדן. אף תלמיד אחד לא התבטא לאחר הרצח בזכות נקמה וכד', דבר המעיד על הערכים הטובים המוקנים בבית ספר זה.

אני אומר את דברי מתוך כעס רב משום שלא היתה הוראה מפורשת האוסרת כניסה לאתר, וכל הדיבורים המטופשים של נציגי משרד החינוך, המגלגלים את האחריות על צה"ל והמשטרה הם דברים טיפשיים ומיותרים.

גם המשטרה וגם צה"ל אינם נקיים מאחריות, ולהסתתר אחר הטענה שאין הוראה כתובה זו טענה מטופשת.

הגיע הזמן שמשד החינוך יכתוב הוראות ברורות ומפורשות, ושום טענה ממשד החינוך, המשטרה או משרד הטחון לא תוכל לפטור מכך שאתם אשמים באסון.

ועדת החינוך והתרבות
19/03/1997

ראובן ריבלין:

אם לא היה מתחולל האסון הנורא, אני בטוח שהיו ממשיכים אזרחים ותלמידים לטייל בנהריים עד שהיה קורה אסון. כשמעתי על האסון סברתי שלא ניתן היה ליצפות שאסון כזה עלול להתרחש, כי קשה ליצפות שיקום מנוול ומופרע שיירה לעבר תלמידות בזמן טיול.

כשהתבקשתי על ידי הטלוויזיה להשתתף בתוכנית מסוימת בגלל האסון, שמעתי פרטים מגורמים שונים וכן את דבריו של סגן השר משה פלד, התעוררו אצלי תמיהות. אם מותר היה לאזרחים לבקר באי, איני רואה שום סיבה מדוע אסור היה לתלמידים לבקר שם, וכן מדוע מדינת ישראל לא קבעה בסידורי הבטחון, שאם מותר לבקר שם, גם החילוק במקרה הצורך יהיה על ידי מדינת ישראל.

אם קצין הבטחון של המשרד סבור שמעבר לנהריים הוא דבר מאוד מסוכן ולא מתקבל על דעתו, מדוע התעלם המשרד מכך שבמשך חודשיים עברו אלפי תלמידים לנהריים הירדנית.

אם הדבר נורא ומערכת החינוך מבצעת דבר בניגוד להוראות, הפשוט ביותר הוא להעביר את האחריות על צה"ל, כאשר אחריות העל על בטחון התלמידים מוטלת על הבטחון במשרד החינוך. הדבר הפשוט ביותר הוא לתת הוראה למשטרת ישראל לא לאפשר את כניסת התלמידים לאי.

אם אסור לבקר באי נהריים, מדוע לא פעל משרד החינוך נגד מפירי החוק. לדעתי יש נסיון של משרד החינוך ליצור אליבי. השופט אמנון שטרסנוב בהיותו פצ"ר כתב באינטיפאדה את הספר "צדק תחת אש", הדין בקונפליקט בין הצורך ליצור צדק, והצורך של חיילי צה"ל להגן על עצמם. אז התבטאתי שכנראה הוא כתב את הספר משום שצה"ל מתחלק כמו כל דבר לשלושה חלקים: אלה שדואגים לאש, אלה שדואגים לצדק ואלה שדואגים ל"כיסוי תחת". יצירת האליבי אינה במקומה, משום שסגן השר צריך להודות שהיה מחדל כלשהו מבחינת משרד החינוך, בכך שצפו שמעבר תלמידים לנהריים הוא מסוכן, ולא מנעו זאת.

נעמי חזן:

לפני 6 ימים נהרגו 7 בנות. אני המומה מההאשמות ההדדיות שאני שומעת בישיבה זו. לא שמעתי אדם אחד שנטל אפילו שמץ של אחריות למה שקרה.

יש ועדת בדיקה שתחקור את כל הצדדים של עניין זה, אך אם רוצים להפיק לקחים, צריך שכל אחד יבדוק את עצמו ולא את האחר.

אנו נמצאים בעידן של "ערפל חזרים", ואני סבורה שצריך דוקטוראט עם זכוכית מגדלת למצוא את המקומות בהם כתוב אסור.

ביום הרצח מיהר מאוד סגן השר לתקשורת עם סידרה של האשמות, ואילו מרוח ההודעה לעיתונות של סגן השר אני מוצאת בפירוש עידוד ביקור בנהריים. סגן השר לא טרח לכתוב בהודעה זו "אסור בינתיים אך נעשה את הסידורים", או שאין אישור עדיין לבקר באי.

יש סתירה מוחלטת בין ההאשמות שהטיח סגן השר בבית הספר, לבין ההודעה לתקשורת שהוצאה קודם לכן. יש סתירה מוחלטת בין עמדת המשרד לגבי איסור ביקור תלמידים באי, לבין הודעת המשטרה שלא הועבר אליהם מסר חד משמעי ברוח זו.

ועדת החינוך והתרבות
19/03/1997

אנו נתקלים בערפל חוזרים ובהאשמות הדדיות, אך 7 בנות קבורות עתה. המינימום שמגיע להן הוא שכל אחד מאיתנו יפיק את הלקח מהמקרה הזה, כדי שאסונות כאלה לא יחזרו על עצמם.

האשם מחמיד:

ככובד הכאב שלנו צריך להיות גם כובד האחריות. לולא קרה האסון לא היינו דנים בכניסת תלמידים לאי נהריים והמצב היה נמשך עד אין קץ. קרה אסון ויש רוצח, אך אנו לא יכולים להסתפק בכך.

לא נוכל להחזיר את הבנות לחיים, אך בידינו למנוע מקרה דומה בעתיד. לכן חייבים לבדוק לעומק מה היה ומה צריך להיות.

אנו לא צריכים לחרוץ מי אשם ומי לא, זהו תפקידה של ועדת הבדיקה. אנו כוועדת החינוך יכולים לומר את דברינו לגבי הנהלים. ייתכן שמנהלים לא קוראים חוזרים, ויתכן שהורים לא מבינים מה כתוב בחחרי בית הספר, יתכן שאין תיאום בין משרד החינוך הצבא והמשטרה, אך היות שמדובר בבתי ספר ובתלמידים, האחריות הראשית היא על מערכת החינוך, והיא שצריכה לבדוק האם ההנחיות שניתנו ידועות לכל הגורמים. אם היתה אי הבנה אצל מנהלי בתי הספר, האחריות לכך מוטלת על משרד החינוך.

אני עצמי מכולכל מכל החוזרים והטפסים שראיתי היום בוועדה, אך עובדה קיימת היא שבתי ספר יצאו בהמוניהם למקום זה, ונשאלת השאלה האם האחריות היא רק של מנהלי בתי הספר מתוך חוסר הבנה, או שכנראה לא העבירו להם את ההוראות בצורה ברורה.

הגיע הזמן שמשרד החינוך ינחה את המנהלים בצורה ברורה ובהירה יותר, ויטיל במקרה הצורך עונשים על אלה שאינם ממלאים אחר ההוראות.

דוד אזולאי:

לצערינו הרב התפתחה נורמה שרק לאחר אסון מקימים ועדות חקירה, ולא נוהגים כמאמר חז"ל: "איזהו חכם הרואה את הנולד".

ביקרתי בבית שמש לנחם את ההורים השכולים. זהו אסון כבד לבית שמש ולעם ישראל בכלל. ממה שאני למד כאן הוא שמנהל בית הספר קבע את המסלול והודיע להורים. המנהל לא עשה זאת על דעת עצמו, ולא היה ה"נחשון" הראשון שבא לבקר באתר. הוא עשה זאת על סמך ניסיונם של אחרים שביקרו שם. לצערי היתה שיגרה של ביקורי בתי ספר במקום, ומשרד החינוך לא הוציא הנחיות ברורות ולא עשה דבר כדי למנוע זאת.

לפני אירועים מיוחדים או חופשות, ישנה שיגרה במשרד החינוך ומוצאות הנחיות שקשורות לאירוע, כמו לפני פורים בקשר לתחפושות וחומרים דליקים, למרות שיודעים שאסור, משרד החינוך דואג לחזור ולהדגיש את ההנחיות. אך במקרה זה משרד החינוך לא עשה את המינימום שהיה חייב לעשות, למרות שהיה ידוע שבתי ספר מבקרים באתר, לא הוצאה שום הנחיה.

אני תמה על משטרת ישראל מדוע לא מנעה את כניסתם של תלמידים שאין להם אישור לבקר במקום.

משרד החינוך ידע על ביקורי תלמידים במקום למרות האיסור לבקר שם, ולא מנע את הדבר, מן הראוי שמשרד החינוך ישא באחריות ויטיק מסקנות.

ועדת החינוך והתרבות
19/03/1997

סגן שר החינוך, התרבות והספורט משה פלד:

קיבלתי את מברקו של יו"ר ועד ההורים מיכאל בן לולו הנחף בי על דברי בתקשורת. בחרתי שלא להגיב על המברק מתוך תחושת אחריות. בלוח הזמנים שלי נקבעו ביום שלישי חמש שעות לביקור תנחומים בבית שמש, אך לאחר ביקור ועדת החינוך של הכנסת בבית שמש, הבנתי שנוצרה אווירה של אנטגוניזם, ולכן הסתפקתי במברקי התנחומים ששלחתי למשפחות. אני אבקר בבית שמש כאשר האווירה תהיה בשלה לכך.

יתכן שאני תמים גדול ושאיני פוליטיקאי, אך אני אומר פעם נוספת: לא העליתי בדעתי ולא קיבלתי משום גורם במשרד או בשטח, שתלמידי מערכת החינוך נכנסים לאי נהריים, כי בתמימותי הייתי בטוח שחורי המנכ"ל הם "אורים ותומים" של מנהלי בתי הספר.

מנהל בית ספר לא חייב לדעת את חורי המנכ"ל בעל פה, לשם כך יש רכז טיולים שצריך לדעת אותו. אין יתכן שבתי ספר מביאים מובאות מראיונות בתקשורת, שאותם הם זוכרים ואילו את חור מנכ"ל שמחייב אותם אינם יודעים.

יש מנהלים שהאחריות הכבדה הרובצת עליהם בימי הטיול מזירה שינה מעיניהם, כי הם הולכים בדיוק על פי הכתוב. ובית ספר שנהג על פי הכתוב וביקש אישור לבקר באי נהריים נענה בשלילה.

אין לי ספק שכראש ובראשונה משרד החינוך יהיה חייב להפיק לקחים בתוכו, ולסתום פרוצות שפרוצות, כמו להודיע לתחנת המשטרה.

משה יבלוביץ:

או לפחות להציב שלט: משרד החינוך אוסר כניסת תלמידים לאתר.

סגן שר החינוך, התרבות והספורט משה פלד:

ההתבטאות שלי בתקשורת ביום הרצח היתה כתגובה ולא יחמה. ריאינו אזרחים ונשאלו שאלות של כתבים לגבי האיסור שחל להכנס לאתר. הרגשתי שיש אי הבנה וחייבים לעצור את זה.

משה יבלוביץ:

בדברך ציינת ששלחת חור לבתי הספר האוסר את הכניסה לאי, דבר שפורסם בכל עיתוני השבת. כל עם ישראל בטוח שהיה חור מפורש לבקר באתר, ואפילו אתה מודה שחחר כזה לא נשלח.

סגן שר החינוך, התרבות והספורט משה פלד:

החחר לא נשלח לבתי הספר אלא ללשכות תיאום טיולים. העובדה שבית ספר שביקש אישור מלשכת תיאום טיולים, כמו שהזכיר מר ירמי אולמרט, נאמר לו שאין אישור לביקור כזה.

בחחר מנכ"ל לא מחקר שום אתר מסויים שאסור לבקר בו, לא נאמר בו שאסור לבקר בשכם או בחברון. בחחר זה יש תורה של נהלים, סדר פעולות מסויים, אתריות וגזרות אחריות.

משרד החינוך יהיה הראשון שיפיק לקחים ויסתום כל פירצה שנראה שהיא "קוראת לגנב".

ועדת החינוך והתרבות
19/03/1997

חשוב שמוועדת החינוך של הכנסת יצא מסר ברור, שיש דבר אחד שמחייב את כל מערכת החינוך במדינת ישראל, ואסור להקל בכך ראש.

אין לי דבר נגד בית ספר פירסט, לא נגד בית שמש ולא נגד ועד ההורים. את דברי אמרתי מתוך אחריות ושיקול לעצור את אי ההבנה, ולומר שלמערכת החינוך אסור להכנס לטריטוריה ירדנית.

היו"ר עמנואל זיסמן:

ההתבטאויות של חברי הכנסת בדיון, אינן חייבות לבוא כולן לידי ביטוי בניסוח הצעות הסיכום. איני מקבל את התנהגותו של חבר הכנסת צבי ויינברג שבאופן קבוע בא, אומר הערה והולך. לכן את מה שאני מציע עתה אני אומר בשם שבעת חברי הכנסת מתוך השמונה שהיו בדיון.

ועדת החינוך והתרבות של הכנסת מביעה תנחומים למשפחות השכולות ושולחת איחולי החלמה לפצועות.

בביקורנו בבית שמש נוצרו קשרים בין כמה חברי כנסת לבין כמה משפחות, בתיאום עם עיריית בית שמש ובית הספר אנו נשמור על קשר עם המשפחות.

ועדת החינוך מביעה תמיכה בבית ספר פירסט ובעיריית בית שמש בכל מה שנעשה ויעשה בעתיד.

הוועדה שמעה ומצאה שמשדד החינוך והתרבות לא עשה הכל כדי שהנוהלים יקוימו. כולם, כולל משדד החינוך והתרבות ראו לנגד עיניהם שאלפי תלמידים מבקרים באי נהריים, לא התריעו ולא אסרו על הביקור שם. אם אכן ראה משדד החינוך מסלול זה כסכנה, מדוע לא דרש ממשטרת ישראל וצה"ל למנוע מעבר תלמידים. הוועדה קובעת שכאשר יש אי בהירות בנוהלים, חובתנו המוחלטת של משדד החינוך לסתום פרצות.

הוועדה מחזקת את ועדת הבדיקה בראשות מר יגאל פרסלר, לבדוק ולחקור את הנושא על כל היבטיו. ועדת החינוך מבקשת שיצורף לוועדת הבדיקה נציג ועד ההורים ולו כמשקיף בלבד.

רשמנו בפנינו את הודעתו של מר יגאל פרסלר הפונה לכל גורם וגוף שיש לו מידע בנושא זה, להופיע בפני הוועדה.

הוועדה מבקשת מוועדת הבדיקה להעביר אליה את דו"ח הסיכום מיד כשתסתיים הבדיקה. שלא כמו בפעמים אחרות בהן היו ועדות בדיקה והדו"חות לא הועברו אלינו.

ועדת החינוך תקיים דיון על דו"ח הבדיקה ותבדוק את כל נושא הטיוולים, הנהלים והמדיניות לגבי טיוולים בכלל.

ועדת החינוך והתרבות
19/03/1997

סגן שר החינוך, התרבות והספורט משה פלד:

חשוב לי שמוועדת החינוך של הכנסת תצא קריאה למערכת החינוך כולה, למחנכים, המורים והמנהלים לקיים נוהלים כתובים.

היו"ר עמנואל זיסמן:

אני מודה לכל השתתפים בדיון. הישיבה נעולה.

הישיבה ננעלה ב- 11:25